

20/07/2020

La memòria d'un esclavatge oblidat: les domèstiques a les cases de Tetuan (Marroc)

Aquesta recerca rescata de l'oblit un grup de dones que van ser comprades en mercats d'esclaus al Marroc fins ben entrat el segle XX, per tal d'abastir el servei domèstic de les classes benestants de la ciutat de Tetuan. A través d'un treball etnogràfic i històric realitzat des de 2012 entre les famílies de Tetuan que havien adquirit aquestes domèstiques he reconstruït les seves trajectòries vitals i les paradoxes de la memòria actual sobre l'esclavatge. El cas ens permet comprendre millor les arrels de les noves xarxes d'explotació d'humans a través del Mediterrani.

Palau Bricha, Tetuan. Foto de Karim El Kamli_@akkamli

L'esclavatge al Marroc no es va abolir de manera explícita ni durant el Protectorat (1912-1956) ni durant el període d'independència, tot i que el 1921 se n'havia prohibit el comerç a la zona francesa. L'estatus d'esclau va desaparèixer de manera informal però no va passar el mateix amb les relacions d'extrema dependència, algunes de les quals estudiades aquí.

La principal font per reconstruir la vida de les esclaves ha estat la memòria dels antics

propietaris, amb els biaixos que això podia representar, però també dels descendents de famílies d'origen servil, vinculades a la confraria Gnawa d'antics esclaus. Havent entrevistat una cinquantena de persones, la principal conclusió és que els records del present han condicionat la memòria de l'esclavatge i que aquesta memòria es diferencia segons el gènere i la generació. La majoria de famílies recorda ara aquelles dones amb estima, després de conviure-hi o de rebre'n la cura i criança, ja que a més de les tasques domèstiques dels palaus solien tenir cura dels fills de la casa; i en molts casos la seva producció culinària era símbol d'estatus i de distinció de les classes benestants.

La majoria de les esclaves van morir solteres i no van deixar descendència, però una part van tenir fills amb els amos, de manera que, en el cas de ser reconeguts, formaven part del llinatge del pare, i les mares esclaves adquirien l'estatus de lliure a la mort del seu propietari i pare dels seus fills.

Tant els documents analitzats (contractes de compravenda i actes de manumissió) com la història oral indiquen que aquesta situació es va modificar durant el primer quart de segle XX, però les esclaves van continuar lligades a les famílies i van formar part de la unitat domèstica amb el nom de *tata*.

L'enquesta oral ha permès reconstruir l'origen i trajectòria d'una part d'aquelles esclaves domèstiques: algunes eren raptades o fins i tot venudes per familiars; procedien de l'Àfrica occidental, però sobretot del sud del Marroc, i una de les troballes de la recerca, absent en la literatura, és que moltes provenien de zones properes de muntanya, on residien poblacions servils que treballaven per a propietaris rurals o pertanyien a antigues tropes del sultà. La majoria van arribar de petites a les famílies tetuaneses, les quals les etiquetaven amb nous noms evocadors de benedicció (Mbarka), felicitat (Sa'ada) o bellesa (Yaqt). Una mostra dels mecanismes actuals d'aquesta memòria paradoxal és que les noves generacions han posat a les seves filles alguns d'aquells noms que abans eren exclusius de les esclaves.

Josep Lluís Mateo Dieste

Professor Agregat Serra Hünter.

Departament d'Antropologia Social i Cultural.

Coordinador del grup de recerca AHCISP (Antropologia i Història de la Construcció de les Identitats Socials i Polítiques).

<http://blogs.uab.cat/ahcisp/>

Universitat Autònoma de Barcelona (UAB).

josepluis.mateo@uab.cat

Referències

Josep Lluís Mateo Dieste. (2020). **Remembering the *tatas*: an oral history of the Tetuan elite about their female domestic slaves**, *Middle Eastern Studies*, vol.56 (3), pp. 438-452. doi.org/10.1080/00263206.2019.1692823

[View low-bandwidth version](#)